

O NOVIM PROMJENAMA OBITELJSKOG ZAKONA

Usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona (NN 17/2004.) nepunih sedam mjeseci od stupanja na snagu izmijenjen je temeljni obiteljsko-pravni propis (NN 116/2003.). Podsjetimo, Obiteljskim je zakonom izmijenjen propis istoga imena iz 1998. godine (NN 162/1998.). Razloge izmjena nalazili smo u potrebi usklađivanja s europskim i međunarodnim standardima i trendovima, kao i u nužnosti uklanjanja nedostataka koji su se u praksi sve jasnije razabirali. Nove izmjene potaknute su potrebom usavršavanja propisa, kao i poneke redakcijske ispravke.

Pojam koji je smisleno, ali ne i nomotehnički bio doraden Zakonom iz 2003., je **izvanbračna zajednica**. Novim izmjenama zakona potvrđeno je da se radi o životnoj zajednici neudane žene i neoženjenog muškarca, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete. Do sada je norma sadržavala i određenje da osoba ne smije biti u drugoj izvanbračnoj zajednici, što je stvaralo veliku pravnu nesigurnost za izvanbračne drugove, posebice u smislu dokazivanja, te je stoga sada takav zahtjev otklonjen.

U vezi s **bračnim smetnjama** valja reći da je zakonodavac odustao od mogućnosti da sud u izvanparničnom postupku iz opravdanih razloga dopusti sklapanje braka između djece sestara i braće, te djece polusestara i polubraće, dakle srodnika u četvrtom stupnju punorodnog, odnosno polurodnog srodstva. Posljedično je brisana norma koja bi bila pravnom osnovom naknadnog osnaženja takvog braka sudskom presudom, a navedena se promjena objašnjava eugeničkim razlozima.

Razvod braka za vrijeme trudnoće žene ili dok zajedničko dijete bračnih drugova ne navrší godinu dana života moguć je sada

na temelju sporazumnog zahtjeva oba bračna druga, kao i na temelju tužbe žene. Naime, zakonom iz 2003. određeno je da bračni drug nema pravo na tužbu u tome razdoblju, što je dakako onemogućavalo i ženu u ostvarenju takve nakane. Na taj se način pridonosi jačanju pravne zaštite žene, te dosljedno provodi ustavno načelo zaštite majčinstva.

Postupak posredovanja sada je obvezan uvijek kad se brakorazvodna parnica braka pokreće tužbom te, jednako kao do sada, u slučaju kad se postupak pokreće sporazumnim zahtjevom za one bračne drugove koji imaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti. Time se namjerava olakšati bračnim drugovima spoznavanje pravnih učinaka braka i potaknuti ih na pronalaženje zajedničkih rješenja i dogovora.

Promjena koju je unio zakon iz 2003., a koja je imala vjerojatno najviše (negativnog) odjeka u javnosti, bilo je određenje da se majkom djeteta smatra žena koja ga je rodila. Izmjenom zakona ponovno je prihvaćeno načelo da majka djeteta jest žena koja ga je rodila. **Presumpcija o majčinstvu** tako je opet neoboriva, jer svaki otklon od toga otvara mogućnosti tzv. surogatnog majčinstva, što se smatra pravno i moralno dvojbenom situacijom. Zakon je zadržao, ponešto izmijenjene, odredbe o majčinstvu i očinstvu djeteta začetog uz medicinsku pomoć. Stoga se sad valja nadati skorom usvajanju biomedicinskih propisa, koji bi mogli razriješiti brojne dvojbe u interesu djeteta, ali i pravne sigurnosti.

U vezi s institutom **posvojenja** valja istaknuti prihvaćanje prijedloga struke o jasnijem određivanju kriterija za posvojenje i transparentnosti cijelog postupka. Navedeno će se prije svega pokušati ostvariti osnivanjem središnjeg očevidnika o potencijalnim posvojiteljima i posvojenjima. Naime, kad bude ustrojen, nadležni bi

centar za socijalnu skrb mogao u takvoj evidenciji znatno lakše izabrati buduće posvojitelje za dijete u odnosu na koje su sve pretpostavke za posvojenje ispunjene. Uz olakšavanje rada centara značajan bi doprinos takvoga očevidnika bilo, barem okvirno, procjenjivanje koliko vremena treba proteći do konačnog zasnivanja posvojenja, čime bi se nastojao ublažiti pritisak javnosti zbog dugotrajnosti postupka.

Nakon opisanih osam članaka Zakona o izmjenama i dopunama slijede članci koji su zapravo provedba **redakcijskih ispravaka**. Od navedenih valja istaknuti tek usklađivanje pojma **izvanbračne zajednice** na razini cjelokupnog Zakona. Zakon iz 2003. zadržao je, očito previdom, odredbu da takva zajednica treba trajati dulje vrijeme kako bi bile ispunjene sve pretpostavke za određivanje uzdržavanja. Kako je već istaknuto, trajanje je izvanbračne zajednice određeno kao razdoblje od najmanje tri godine ili manje ako je tijekom njezina trajanja rođeno zajedničko dijete. Budući da je zahtjev za trajanjem dulje vrijeme s time bio neusklađen, taj je dio norme brisan.

Valja još istaknuti normu kojom je **odgodni rok** za primjenu jednog dijela Zakona ponovo pomaknut do kraja rujna

2004. godine. Radi se, s jedne strane, o odredbama kojima je došlo do prijenosa nadležnosti za izricanje mjera za zaštitu osobnih interesa djece s centra za socijalnu skrb na sud. Naime, procijenjeno je da šestomjesečni rok, prvotno predviđen, nije dostatan za prilagodbu sudova novim poslovima, odnosno da bi brza provedba novoga sustava vjerojatno znatno umanjila razinu zaštite prava djece pred državnim tijelima. S druge se pak strane radi o odgodi primjene novog postupka posredovanja, budući da još nije donesen podzakonski akt kojim bi se regulirao status novih subjekata koji će u tome postupku sudjelovati.

Jednako kao i Obiteljski zakon iz 2003., Zakon o izmjenama i dopunama stupio je na snagu danom objave u *Narodnim novinama*, 9. veljače 2004. godine. Valja se nadati da do novih izmjena i dopuna tako značajnog propisa neće uskoro doći. Promjene koje su temeljito pripremljene, pravnički dobro argumentirane i nomotehnički uspješno izvedene potiču napredak cijelog sustava, no čak i takve promjene, ako su prečeste, predstavljaju opasnost za pravni red i sigurnost.

Irena Majstorović